

tf g
memoria
bellas artes

2021-2022



MENCIÓN: Artes Plàstiques

TÍTULO: *Ca'ls iaios.*

ESTUDIANTE: Almeria Vilaplana, Ana

DIRECTOR/A: Zanon Cuenca, Maria José

PARAULES CLAU: Record, passat, arrels, herència, identitat .

RESUMEN: A través d'aquest projecte hem volgut investigar sobre el passat i la pròpia herència familiar, siguent estes: costums, històries, i vivències; plamant-les de manera física per a conservar la memòria col·lectiva que d'estes hi ha. S'ha intentat fer un nexa amb les propies arrels i tradicions, mitjançant labors com el brodat i fotografies velles, fent ús d'elements típics de l'entorn propi, el rural i jugant amb textures naturals característiques d'aquest (cordes, eines de camp, troncs, terra, branques, els tints naturals que es poden treure de les plantes, ...). Amb la finalitat de sentir-se orgullós per formar part d'una identitat, d'un poble i fer que perdure el que tant el caracteritza.

Índice

	pág/s
1. Propuesta y objetivos	5-6
2. Referentes	7-9
3. Justificación de la propuesta	10-12
4. Proceso de producción	13-16
5. Resultados	17-22
6. Bibliografía - webgrafía	23

1. PROPOSTES I OBJECTIUS

És tracta d'un recorregut personal per les arrels familiars, investigant quins aspectes han influenciat en mi per a arribar a ser qui sóc, els meus interessos, preocupacions i motivacions. Per a dur a terme aquesta proposta de investigació, varem voler la necessitat.

Vaig arribar a la conclusió de treballar amb mitjans tradicionals i llabors en d'es ús que es passaren de generació en generació, aprenent la forma de fer-ho, continuant aquesta roda i formant part d'ella, podent-ho passar també jo a futures generacions.

Es tracta d'un llibre brodat en tela, amb fotografies antigues de llocs i persones, textos, explicacions i llegendes que s'han anat passant de boca en boca. És un breu fanzine del món rural de la vall de Travadell, abarcant les històries que la rodejen, com "El Macarenno" o "l'Encantà", i altres del meu propi poble, Benimarfull, com "la mumerota", el centenari, o el Balneari d'aigües sulfuroses.

Consta també d'una sèrie de marcs de fusta penjats per la paret, en els que podem observar elements amb els quals m'he relacionat des de xicoteta: Eines de ma uelo per a treballar el camp, textures conegudes (troncs, llimacs, ...), plantes, i objectes que visualment sempre han format part de meua casa.

Aquestes dues peces formen part d'una instal·lació composta per cadires, botijos, i demés objectes de casa dels meus avis, recreant l'espai on vaig passar gran part de la meua infància, ja que els meus pares treballaven i la criança amb els iaïos era una cosa típica.

Per a dur a bon terme aquesta investigació plàstica, ens em marcat una serie d'objectius:

- Investigar a nivell personal d'on venen els meus interessos i les coses que m'inspiren i em motiven, la meua poètica personal.
- Aprendre labors a través de la meua àvia.
- Aprendre les funcions d'eines antigues a través del meu avi.
- Profunditzar sobre els meus avantpassats, i arbre genealògic, la memòria individual.
- Visualitzar com era la vida abans al poble i comparar-la amb com és ara, (demogràficament, a nivell de comerç, base econòmica, ...).
- Treballar els materials de manera manual, tornant a lo tradicional.

- Recuperar la memòria col.lectiva de una societat rural.
- Treballar amb les cualitats plàstiques i conceptuals del medi expresiu de la instalació i el llibre d'artista.



2. REFERENTES

El referent temàtic de la proposta ha sigut Nuria Riaza, els conceptes que tracta l'artista són diversos: la memòria, la pèrdua, el dolor, la soledat, l'oblit, ..., des d'una mirada sempre personal i d'introspecció.

Durant una entrevista va dir la següent frase:

Me interesa el pasado; es necesario para construir un presente sin que se pierda lo esencial y primigenio. Creo a partir de lo que conozco, de la memoria, de las fotografías familiares, de las historias de mis abuelas, la herencia genética... Mis raíces tienen un papel importante en mis obras, que están llenas de tintes emocionales.¹

Basant-me en aquesta frase, al llarg dels últims anys, he estat investigant sobre els meus avantpassats, intentant extraure, un poc, l'essència de la meua família en cada projecte (quins han sigut els meus valors des de menuda, quines coses m'han ensenyat a respectar, ...). Gràcies a aquest recorregut, he pogut treballar amb mitjans manuals com el brodat, ceràmica, fusta, telers, ... trobant-me còmoda amb el primer i experimentant-lo de diferents formes.



fig. 1 *La memoria de las piedras*, Riaza Rovira, Nuria. 2019

Altre referent temàtic ha sigut les lletres del grup de pop-folk alcoià “Els jóvens²”. Les seues lletres parlen de la nostàlgia, de la joventut, del món abans de la tecnologia, de la tradició escoltada i la parlada. Donen una ullada al passat, fomentat d'esta forma l'interés per les zones rurals del territori alacantí, tant per les festes, com per la naturalesa, tradicions i la pròpia relació amb la població local, mostrant la satisfacció de pertànyer a un poble i formar part del que comporta.

¹Riaza Rovira, Nuria. (2020). “Siempre he formado imágenes en mi cabeza para conceptos abstractos” URL: https://www.abc.es/cultura/cultural/abci-nuria-ariza-siempre-formado-imagenes-cabeza-para-conceptos-abstractos-202006300143_noticia.html?ref=https%3A%2F%2Fwww.abc.es%2Fcultura%2Fcultural%2Fabci-nuria-ariza-siempre-formado-imagenes-cabeza-para-conceptos-abstractos-202006300143_noticia.html

² Cançó Anis Tennis, de Els Jovens <https://www.youtube.com/watch?v=dk3Owx6GL3E>



fig. 2 Fotografies del grup “Els Jovens”, de esquerra a dreta: Fotografia per anunciar l’últim concert, 4 components (Pep Mirambell, René Macone, Jordi Sanz i Toni Lozano), i el grup a Alcoi.

Com a referents visuals m’he basat en l’obra de Pedro Luis, artista de Brasil que intervé fotografies antigues amb brodats, creant composicions a simple vista atractives i cridaneres.

Utilitza frases i una tipografia característica, estiguent aquesta brodada amb puntades manuals, fent veure lo interessant que poden resultar les imperfeccions (siguent algunes lletres més grans que altres, torçudes, ...), deixant veure la labor artesana i de com l’error pot formar part del resultat.

Un altre recurs utilitzat per l’artista és el d’afegir elements gràfics simples: cors, ulls i flors brodades, tot des d’un nivell formal senzill, recordant un poc als dibuixos de xiquets menuts i deixant de costat lo sobrecarregat i paregut en la propia realitat.

Principalment utilitza el fil roig i negre, encara que en certes ocasions fa ús de colors, com per exemple el blau per a les llàgrimes, el verd per a les serps o les flors, ...



fig. 3 Obres de l’artista Pedro Luis que formen part de l’exposició *Obras autobiográficas con la memoria de otros*.

Un altre referent visual ha sigut Petra Heidrich. És una artista tèxtil i de collage que s’ha fet coneguda a Instagram com a artista de brodat internacional en els últims anys.

Heidrich diu que brodar fotografies és com dibuixar però amb fils, les imatges en blanc i negre guanyen força e interés, es veuen més fresques i amb un major pes visual.

Les tècniques de brodat de l’artista són senzilles: puntades llargues, a mà alçada, diferents entre elles.

Les composicions creades son un poc més recarregades que l’anterior artista, però funcionen igual de bé.

Principalment utilitza fil roig, creant una unió entre les diverses peces.



fig. 4 Peces de l'artista Petra Heidrich, de esquerra a dreta: *Red love tree*, 2021. *Day 23*, 2021. *Love is all around*, 2020.

El tercer i últim referent visual ha sigut la meua àvia, Pepita, o la tia Pepita, conforme la coneixen al poble. Ella ha treballat tota la seua vida com a modista, compaginat aquest treball amb el del camp.

De jove anava amb les amigues a confeccionar vestits, camise i pantalons. Des de xicoteta em va ensenyar i em va fer interessar-me pel món de la costura, donant-me dibuixos per a fer-los jo en punt de creu, ensenyant-me a fer bufandes amb punt de calça, i fins i tot, a treure patrons per a fer-me disfresses. Sempre l'he vista brodant, cosint, rematant i fent arranjaments amb la màquina vella de cosir de la seua mare.

Em sembla important nomenar-la com a referent, ja que uns dels objectius era veure d'on venen els meus interessos, crec que ella forma una part fonamental d'això, i gracies a açò, puc fer ús d'esta ferramenta.



fig. 5 Fotografies de ma uela, de esquerra a dreta: Les seues mans rematàn costures, Pepita en el carnet de la biblioteca, les modistes junt a les que feia faena.

3. JUSTIFICACIÓ DE LA PROPOSTA

Vaig decidir continuar amb el tema que porte tractant des de l'any passat, la memòria en quant a nivell individual (la meua pròpia família), i col·lectiu (respecte al poble). Després de tindre diversos bloquejos artístics al llarg de la carrera, vaig trobar en aquest concepte una motivació que em feia provar tècniques noves i diferents maneres d'abastar el mateix concepte, podent així també utilitzar diferents materials.

Vaig intentar buscar fotos de referència de l'estil que volia plasmar al llibre-album. Sabia que no volia que fora recarregat i "super barro", tampoc volia posar molts colors en les fotografies per a què no es perguera el que és en si l'essència del moment de la foto. Em vaig decantar per artistes que intervenen les fotografies amb xicotets detalls, actuant la mateixa foto com a protagonista, i sent el fil el que l'acompanya i no a l'inrevés. Em vaig decantar per puntades senzilles i xicotetes, utilitzant sempre el fil roig com a conductor, i fent ús d'altres colors en xicotets detalls o en les pàgines sense fotografies.

"El artista aborda la realización de un libro con una intención no literaria, ni divulgativa, ni informativa...sino artística"¹

El llibre anava acompanyat d'uns marcs menuts, de mesures variables, tenyits en café per a donar-li semblança antiga i integrar-los en el conjunt d'objectes vells oblidats, replets d'histories.

Dins de cada marc poden trobar diferents objectes:

-Ferradura i corda: Pertanyien a l'aca del meu iaio, Blanca (l'aca és un cavall amb potes grans, utilitzat per a llaurar camps.

La corda s'utilitzava per a nugar les ferramentes d'arado a l'animal).

Des de menuda he sentit històries sobre Blanca: que avans tenien en la cotxera (aon ara està la caldera dels radiadors) un estable per a ella, que durant al cabalgata de reis mags ma uelo era el que obria el desfile, duent en la mà una estrela blanca, i anant sobre Blanca, ... Em van dir també que quan es va morir, ma uelo va cavar un clot grandíssim i la va enterrar al costat d'una bresquillera. A dia de hui el bancal està sense bresquilleres perque les van arrancar, però la de Blanca és de les poques que queden en peu, a mode de senyal.

¹ Haro González, Salvador. Treinta y un libro de artista. Edita: Fundación Museo Grabado Español Contemporáneo, 2013. ISBN: 978-84-15522-06-5. Pág 25

-Bajoca: Una cosa que des de menuda he vist tant en casa dels iaïos com en la meua, han sigut els rastres de bajoques secant-se, veure com passen de ser lluentes a arrugades és un procés que ha estat acompanyant-me cada any a partir de cada setembre. Una vegada totes secades les retiraven dels rastres, i les guardaven per a fer el plat típic de la zona, “pericana”.

Esta recepta es típica de la nit de Nadal.

La seua elaboració consta en que les bajoques seques s’han de torrar (bé en una paella o a les brasses, lo que fa que tinguen més sabor per’ò a la vegada més perill de cremar-se), alls, que es tenen que picar, el llom de bacallar sec es te que esmicar, i es barreja tot afegint oli d’oliva. Sol acompanyar-se de pa, untant-lo i sucant lòli quan s’acaba el condu-mio.

-Claus: He decidit que les claus formen part de l’instal·lació, com a fet anecdòtic, vaig a contar que en casa dels iaïos hi havia un món de caixoneres i armaris en claus. De menuda les agafava i jugava en elles, perdent moltes i tenint com a resultat el bonegó de meua uela. Les claus obrien bauls, armaris, caixes,... Una volta vaig trobar unes que obrien una caixeta xicoteta de fusta, dins havia una bossa en francs suïssos de quan els meus iaïos van viure allí, jo la vaig agafar i la vaig perdre. Ma uela va començar a guardar les coses importants en el terrat i amagar totes les claus, passat els anys, la major part de claus es van perdre, estes tres en les que he contat son de les poques que perduren. Vaig decidir que formara part també pel significat poètic que poden donar les claus, siguent estes les que obrin el passat que duia temps tancat, casi oblidat, i que s’ha tornat a redescobrir.

També tenia la sensació d’estar descobrint un tessor cada volta que veia fotografies de com estava el poble abans, treballava escrits vells, ...

-Destral: Forma part de les ferramentes del meu rebesavi. Passant de pares a fills, la utilitzava el meu iaïo, i a dia de hui mon pare. La seua funció era la de tallar les rames més fines dels troncs, servint estes per a fer foc en la llar.

L’he escollida perquè la llar sempre a sigut el cor de ma casa. S’hem enjuntat al·rededor quan era hivern i feia fred, torrem allí el mejar, la utilitzem per a fer bonitos, ... És una cosa que ens fa passar temps units i zarrant.

-Bresquillera: Els meus avis tenen a la part de darrere de la casa un bancal ple de bresquilleres. Des de menuda em duïen allí a jugar, i conforme anava creixent anava ajudant a collir i classificar les bresquilles. També eixe bancal sempre ha format una part fonamental per als meus amics, ja que està dins del poble i de menuts anàvem allí a fer les típiques cabanyes.

La cabanya era un espai on anavem en estiu després de la piscina, esperant que baixara el sol i es fera hora de sopar. Allí jugavem, dibuixavem, caçavem insectes, ... Era el lloc de reunió per excel·lència dels meus dos millors amics, Sergio i David. Els nostres noms continuant grabats en el tronc, és un dels pocs, junts als de l'aca Blanca, que queden en peu, hagen-lo respectat m'auelo i fent que perdure el lloc que tant important era per nosaltres.

Darrere de cada ferramenta, forrant la tapa del marc, vaig posar un retall de tela, prèviament tenyit amb café per continuar amb la línia envellida.

Pel que fa al procediment, el primer que vaig fer va ser el llibre. Les pàgines anaven soltes, de tal forma que a l'encarar-les, la part posterior del brodat (la lletja), quedara dins de la pàgina i no es veuera, donant-li un aspecte més net i curat.

El segon va ser quedar un dia amb el meu iaio i anar al local del bancal on té els tractors i totes les eines noves i velles. Després d'estar una hora buscant, vàrem trobar diverses coses del seu pare (un botijo, una forca, i una corda on lligaven la mula), i altres d'ell.

També vàrem eixir al camp a recol·lectar objectes que ens cridaven l'atenció. El tercer va ser fer els marcs per a les eines i textures, al principi anava a comprar-los, però vaig decidir fabricar-los jo, donant així també un aspecte més natural i rural.

Ja com a últim, vaig amprar de casa dels iaies mobles que hagen format part de la casa des de que tinc memòria: cadires de boga, un palomar del pare de ma uela, i altres coses que utilitzen hui en dia com el botijó quan van en estiu al bancal o la forca per a cremar brossa.

4. PROCÉS DE PRODUCCIÓ

Quant al procés de producció a continuació numeraré els passos seguits en cada peça:

-Llibre: El primer va ser aconseguir tela i retallar-la a la mesura desitjada, en els retalls que van sobrar vaig fer proves de tenyir amb tints naturals com podien ser la ceba blanca i roja, infusions, i café. Vaig decidir deixar la tela al natural, i utilitzar els tints per a altra cosa.

Tot seguit vaig començar a brodar, els primers que vaig fer van ser els que sols son brodats. Després era el torne de les transferències. Agafava un quadrat de tela, feia un requadre allà aon volia que anara la fotografia, li ficava cola (tant al requadre com a la part de la tinta de la fotografia), i apegava el paper a la tela, repetin el procés en totes les imatges. Cal tindre en conter que la cola tarda en secar, pel que convé fer-ho amb temps. Una volta sec tot i amb ajuda d'un pinzell humit, s'ha de fregar el paper, arrancant-lo amb cura i control per a no trencar una part de la fotografia (es pot retirar tot el paper o deixar alguna part, donant un acabat deteriorat). El següent és fer-li una capa protectora amb cola aiguada, el que farà, al mateix temps, que la imatge es faça més visible. Tot seguit de repassar amb ajuda d'un bolígraf les parts aon desitgem més contrast.

A continuació vindria el brodat, jo ho faig de normal a mà alçada, deixant que les mans fluïsqen soles, i senyalant alguna cosa puntual com algun text que vull que es quede entrat. Este procés es repeteix en totes les fulles. Després ve la confecció de les pàgines, encarant les fulles per la part bona i deixant el que és lleig a la vista, es repunta amb ajuda de la màquina de cosir, deixant una part sense brodar. Se li dona la volta (ens podem ajudar d'unes tisores per a aplegar als cantons), i manualment, amb un punt creuat, es tanca la pàgina, quedant sellada per tots els costats i llesta per a fer el llibre.

Per a la portada, vaig cosir trossos de cuir, vaig retallar dos trossos de madera fins a la mesura de les pàgines, i vaig forrar les fustes amb el cuir cosit. Ajudant-me de grapes, ho vaig enganxar i tensar, deixant-ho firme. Amb un retall de tela, vaig tapar la part lletja de l'interior del llibre, deixant un acabat més net.

Com a últim pas, vaig cosir les fulles entre si, i les vaig posar a l'interior de les tapes, donant per acabat el procés.

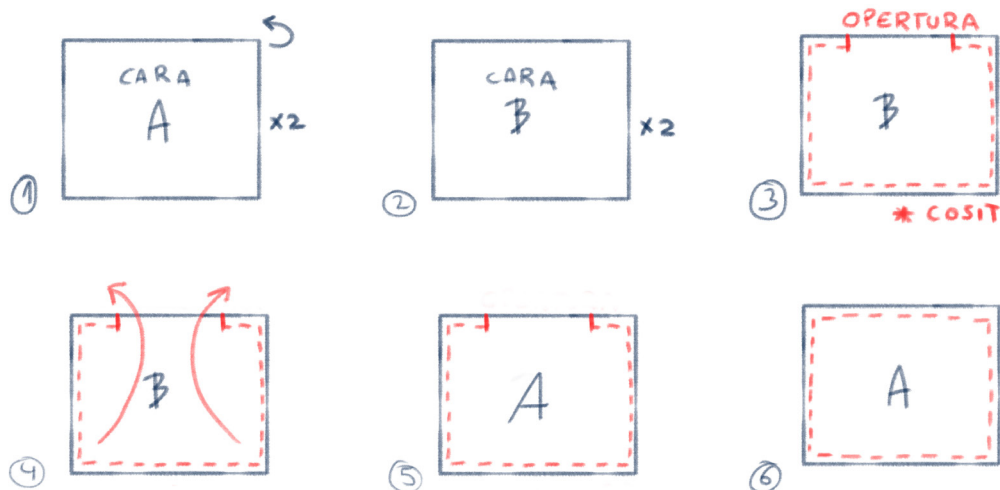


fig. 6 Procés de costura de la pàgina.

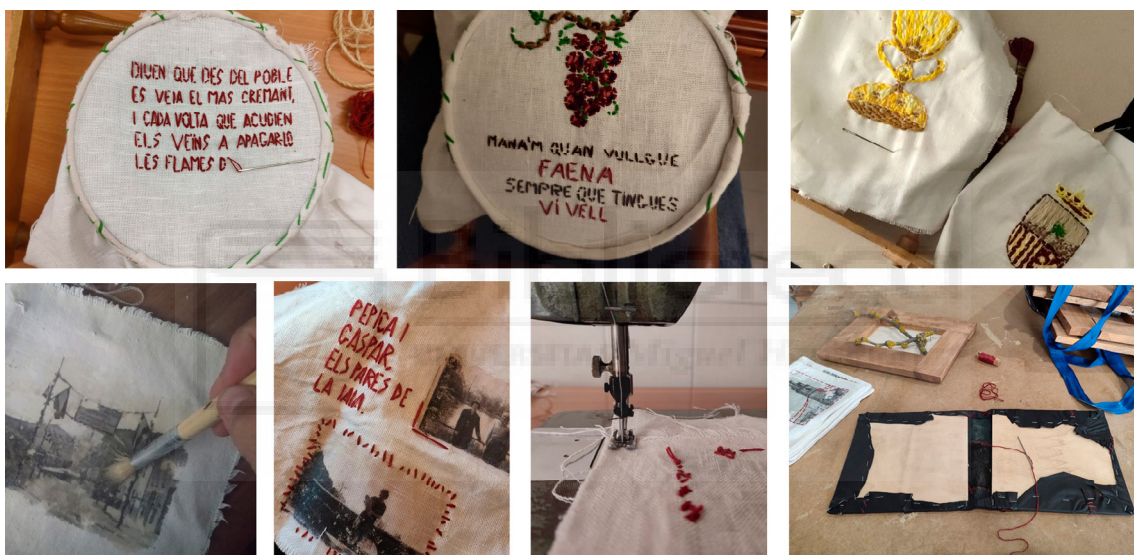


fig. 7 Procés del brodat.

-MARCS: el primer pas per a confeccionar els marcs va ser buscar els objectes. Una vegada en els objectes al davant, pillava mesures per a retallar els llistons, i amb ajuda de la caladora executava l'acció, repetint el procés tantes vegades com fera falta.

El següent pas era grapar els llistons entre ells, creant rectangles, tot seguit i amb paper de lija, repassem els llistons per a deixar-los un poc més cuidats i llevar totes les possibles esguerdes. Amb café es tenyeix la mader, fent tantes passades com creient convenient, fins aconseguir el color desitjat.

Una vegada fets estos, mesure en altra fusta, el que vindria a ser la tapa, es retalla i se li grapa tela (prèviament tenyida amb café per donar aparença vella) com si es tractara d'un bastidor.

Com a últim pas, subjectaríem els objectes a la tela del damunt la tapa, o bé amb ajuda de fil i agulla o claus i martets, tot depén del material.

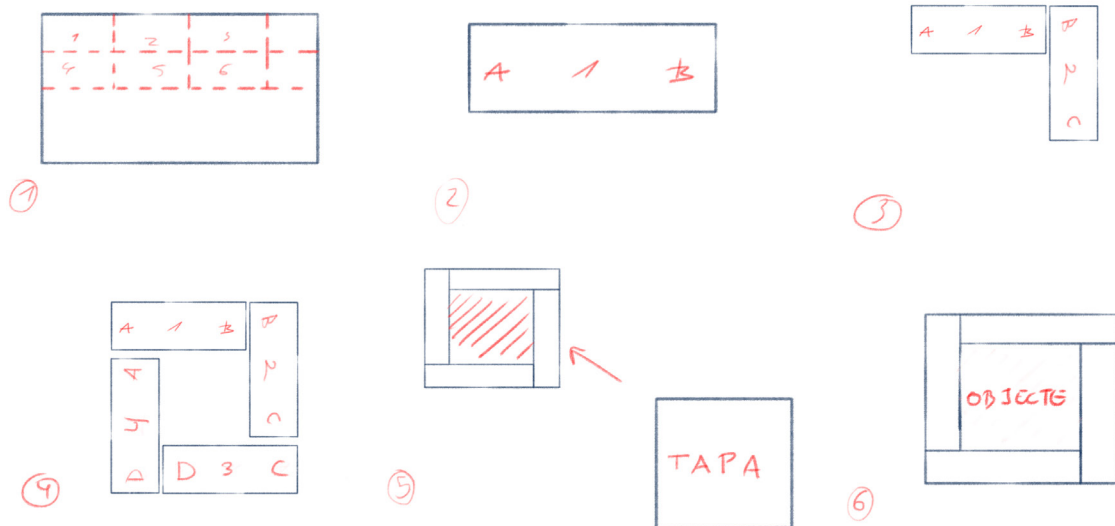


fig. 8 Procés de producció del marc.



fig. 9 Resultat dels marcs.

-INSTAL·LACIÓ: Per al procés de muntar l'instal·lació, només vaig haver d'agafar els mobles familiars i elements divers que més ens interesaven per a contar la nostra història destjada, previsualitzar-los i movent-los fins a aconseguir la composició desitjada. d'èsta forma, reconstruint l'història viscuda pels meus avantpassats, junts a altres històries paral·leles creant un relat intimista.



fig. 10 Tamboret i fil de ma uela.

5. RESULTADOS

Des d'una mirada personal i d'ntrospecció podem dir que,... hem donat una ullada al passat individual, fomentat per l'interés de les zones rurals del territori alacantí, el poble de Benimarfull per les festes, la naturalesa i diversos paratges naturals que podem trobar com bases, rius, cales, muntanyes, coves, i l'importància de la seua preservació, les històries pròpies del lloc, tradicions i la relació amb la pròpia població local, rescatant d'aquesta manera la memòria col·lectiva d'un poble que està patint la pròpia desaparició degut a la migració a grans ciutats i el despoblament.

Hem profunditzat sobre els meus avantpassats, i arbre genealògic, la memòria individual, creant així un vincle més fort en el lloc on els meus avantpassats han estat establits des de fa generacions.

Tot això, per a plasmar plàsticament aquestes idees, hem après les llabors casi desaparegudes del bordat, a través de l'àvia, continuant la roda tradicional d'ensenyar de generació en generació del boca a boca. Hem après també les funcions de les eines antigues del camp, través del avi, poden comprovar també l'evolució de les pròpies a través del temps.

Per abordar aquest treball intimista, hem visualitzat com era la vida abans al poble, mitjançant fotografies i documents, comparant-la amb com és ara (demogràficament, a nivell de comerç, la principal font econòmica). També hem treballat els materials de manera manual, tornant a lo tradicional, recuperant, o al menys intentant-lo, la memòria col·lectiva de una societat rural a partir d'una reflexió sobre el meu passat i el present.

Tot açò ho hem fet treballant amb les qualitats plàstiques i expresives del medi expresiu de la instal·lació i el llibre d'artista, que han aportat al meu treball una mescla de medis i tècniques que fan les quals creen un nou espai en el que s'estableix un diàleg entre l'escriptura i l'art, objectes i històries a modo de dispositius de almacenament de la meua pròpia memòria i dels meus records. De tal manera recuperem el la meua memòria històrica a la volta que la col·lectiva, además de reafirmarme en identitat, mitjançant la recuperació de tots els elements que han format part de l'obra.



fig. 11 Instalació de front.

Ana Almeria Vilaplana: Ca'ls iaios(2022) / instal·lació artística / mesures variables.



fig. 12 Detall dels marcs.



fig. 13 Instal·lació contrapicats.



fig. 14 Detall llibre.



fig. 15 Detalls pàgines.

6. BILIOGRAFÍA - WEBGRAFÍA

Haro González, Salvador. Treinta y un libro de artista. Edita: Fundación Museo Grabado Español Contemporáneo, 2013. ISBN: 978-84-15522-06-5.

Dominguez Moltó, Adolfo. JUSTO VALOR, Poeta. Edita: M. I Ayuntamiento de Benimarfull.

Hurtado Alvarez, Ernesto. Aproximación a la historia de Benimarfull. Edita: M. I Ayuntamiento de Benimarfull.

Agulló Pascual, Benjamin. Vida y obra del escritor Luis Fullana Mira (1871-1948). Edita: M. I Ayuntamiento de Benimarfull. ISBN:84-606-0265-6.

Gisbert Cortés, Juan Javier. Miscelánea histórica del balneario de benimarfull (1830-1940). Edita: M. I Ayuntamiento de Benimarfull. ISBN: 84-7784-113-6.

Oriola Lledó, Joan (2013). La il.lusió d'un sentiment. Edita: M. I Ayuntamiento de Benimarfull. ISBN: 978-84-606-9073-3

I. (2021, 8 abril). INÁ+ARTE: Artista Pedro Luis usa fotografías antiguas para contar historias do presente. Iná. <https://ina.arq.br/ina-arte-pedro-luis/>

MAR - Mujeres Artistas Rurales. (2022, 24 mayo). Aureum, el último proyecto de Irene Val, presente en Arteria. MAR (Mujeres Artistas Rurales). <https://mujeresartistasrurales.es/evento/aureum-el-ultimo-proyecto-de-irene-val-presente-en-arteria/>

Devís, G. (2019, 1 agosto). Els Jovens se acaba. Cultur Plaza. <https://valenciaplaza.com/els-jovens-se-acaba>

NuriaRiaza. (2022). NuriaRiaza. <https://www.nuriariaza.com/>

Sticken auf Papier * Auftragsarbeiten * Kreativ-Workshops. (2021). Petra Heidrich Kostümdesign Braunschweig. <https://www.petra-heidrich.de/>